

TOPSIS Yöntemi ile Katılım Bankalarının Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Bir Uygulama

Rüştü Yayar^a

Halid Velid Baykara^b

Özet: Finansal sistem içerisinde giderek önemli bir yer edinen katılım bankaları, faaliyetlerine ilk olarak 1983 yılında özel finans kurumları adıyla başlamıştır. Özel finans kurumlarının kuruluş amacı, toplumda faiz hassasiyeti olan kesimin tasarruflarını ekonomiye kazandırmak ve benzer nitelikteki yabancı fonların ülkeye gelmesini sağlamaktır. 2005 yılından itibaren bankalar kanunu kapsamına alınarak katılım bankaları sıfatını kazanan bu kurumlar, bugün itibari ile 4 banka olarak Türkiye’de faaliyet göstermektedir. Etkinlik ve verimlilik günümüzde firmaların önemli performans göstergelerinden olup, etkinlik mevcut hedefe ulaşma seviyesini gösterirken, verimlilik elde edilen kaynaklar ile elde edilen çıktının girdiye oranı olarak tanımlanmaktadır. Etkinlik ve verimlilik ölçütleri çalışmanın veri yöntem kısmında açıklanmıştır. Bu çalışmada, Türkiye’de finansal sistem içerisinde hızla büyüyen ve gelişen katılım bankalarının 2005–2011 yılları arasındaki faaliyetlerinin etkinlik ve verimlilikleri TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to An Ideal Solution) tekniği kullanılarak ölçülmeye çalışılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; Albaraka Türk en etkin, Bank Asya ise en verimli banka olarak belirlenmiştir. Kuveyt Türk’ün sunduğu yatırım araçlarını çeşitlendirmesine paralel olarak etkinlik ve verimliliğinde gözle görülür bir artış sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Katılım Bankaları, Etkinlik, Verimlilik, TOPSIS Yöntemi

JEL Sınıflandırması: C14, D22, G21

An Implementation upon Efficiency and Productivity of Participation Banks with TOPSIS Method

Abstract: Participation banks that have gradually established an important presence for itself within the financial system firstly started their activities in 1983 by the name of special finance institutions. Establishment aim of special finance institutions is to bring in appropriations of the sector which have interest sensitivity to economy and to call up similar quality foreign funds to the country. Those institutions have got the name of participation banks since 2005 being included into the scope of banking law have carried on their business with 4 banks as of today in Turkey. Efficiency and productivity are the important performance indicators of firms at the present time and whereas efficiency indicates the level of attaining the current objective productivity is defined as the rate of available sources and acquired output to input. Efficiency and productivity criteria are described in the data and method section of the study. In this study, efficiency and productivity of fast growing and developing participation banks’ activities between the years of 2005–2011 within the financial system in Turkey was tried to be measured using TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to An Ideal Solution) method. According to analysis results, Albaraka Turk was defined as the most efficient and Bank Asya as the most productive. In parallel with Kuveyt Turk’s diversifying its financial instruments, there has been determined an appreciable increase in its efficiency and productivity.

Keywords: Participation Banks, Efficiency, Productivity, TOPSIS Method

JEL Classification: C14, D22, G21

^a Asst. Assoc. Dr., Gaziosmanpaşa University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, Tokat, Türkiye, rustu.yayar@gop.edu.tr

^b Lect., Gaziosmanpaşa University, Erbaa Vocational School, Department of Finance, Banking and Insurance, Tokat, Türkiye, halidvelid.baykara@gop.edu.tr

1. Giriş

Kredi verenler, yatırımcılar ve hissedarlar finansal kaynaklarını daha iyi değerlendirmek amacıyla daima alternatif yatırım araçları arayışında olmuşlardır. Bu alternatifler bazen, toplumların inançları doğrultusunda zorunlu olarak şekillenmiştir. Sosyal yaşamın her yönünü düzenleyen dini kaidelerin ticaret konusunda da bazı yasaklar getirmesi, İslami esaslara uygun alternatif kurumların oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Faizsiz bankacılık da bu toplumsal baskının ürünlerinden biri olarak finansla sistem içerisinde yerini almıştır.

Faizsiz bankacılık 1970'li yıllardan bugüne kadar dünya finans sistemi içerisinde tartışılan bir olgudur. Bugün itibarıyla bu yapıyı inceleyen ve finansal sistemleri içinde yer veren pek çok ülke vardır. Günümüzde pek çok kişi tarafından faizsiz bankacılık sadece Ortadoğu ve Arap Yarımadası'nda yapılan bir bankacılık faaliyeti olarak algılanmaktadır. Oysaki faizsiz bankaların dünyadaki en önemli uygulamaları batılı bankalarda görülmektedir. HSBC, Citibank, Union Bank of Switzerland, Goldman Sachs bu bankalara örnek olarak gösterilebilir. Söz konusu bankalar, şubelerinde açtıkları ayrı pencereler aracılığı ile faizsiz bankacılık hizmeti sunmaktadırlar.

Son 30 yılda Türkiye'de finans sektörü; serbestleşme, birleşmeler, teknolojik yenilikler ve yeni finansal kurumların ortaya çıkmasıyla adeta bir evrim geçirmiştir. Bu yeniliklerin en önemlilerinden biri ise özel finans kurumları olmuştur. Türkiye'de ilk önce özel finans kurumları daha sonra katılım bankaları adını alan sistem, dünya üzerinde faizsiz bankacılık veya İslami bankacılık olarak anılmaktadır.

Türkiye'de katılım bankaları cari ve katılım hesapları aracılığıyla topladıkları fonları, vadeli satış (murabaha), emek-sermaye ortaklığı (mudaraba), ortaklık (muşaraka), finansal kiralama (icara), bireysel finansman desteği, mal karşılığı vesaikin alım-satımı, tavarruk, sukuk (kira sertifikası), gelire endeksli senetler vb. enstrümanlar aracılığıyla kullanarak faaliyet göstermektedirler.

Küreselleşen dünya pazarında, uluslararası büyük bankaların hemen hemen her ülkede faaliyet göstermesi rekabetin şiddetini daha da arttırmıştır. Artan rekabet ortamında en düşük maliyetle en yüksek kârın nasıl elde edileceği, firmaların en önemli sorunlarından birisidir. Katılım bankalarının mevduat bankalarından farklı bir çalışma prensibi vardır. Mevduat bankalarının, birçok enstrüman ve bunların türevleri ile elde ettiği kazancı, katılım bankaları sınırlı sayıda enstrümanla elde etmeye çalışmaktadır. Katılım bankalarının topladığı fonlar, alacağı krediler, temin edeceği diğer kaynaklar ile bu kaynaklarını kullandığı müşteri kitlesi mevduat bankalarından farklıdır. Bu farklılığın esasını, faiz hassasiyeti oluşturmaktadır. Katılım bankaları kısıtlı enstrümanlarla ve gözetmek zorunda olduğu faiz hassasiyeti nedeniyle, mevduat bankaları ile aynı piyasada yüksek kâr elde etme gayesini gerçekleştirirken, maksimum etkinlik ve verimlilik ile faaliyet göstermek zorundadırlar.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının kaynaklarını çeşitli kriterlere göre etkin ve verimli kullanıp kullanmadıklarını tespit etmektir. Bu amaçla öncelikle etkinlik ve verimlilik ölçümünde kullanılan oranlar tanımlanacak, daha sonra bu oranlar parametrik olmayan, matematiksel tabanlı çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan TOPSIS yöntemiyle çeşitli hesaplama aşamalarına tabi tutularak etkinlik ve verimlilik sonuçlarına ulaşılabilecektir. Ulaşılan etkinlik ve verimlilik sonuçları ile hangi katılım bankalarının faaliyetlerinin daha etkin ve verimli olduğu ortaya konulacaktır. Bugün itibarıyla, Türkiye'de faaliyet gösteren dört katılım bankası (Albaraka Türk, Bank Asya, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans) bulunmaktadır. Çalışma 2005 – 2011 dönemini kapsamaktadır.

Bu çalışma ile elde edilen sonuçlar sayesinde, katılım bankaları, belirlenen kriterlere göre etkinlik ve verimliliklerini görebileceklerdir. Kuşkusuz etkin ve verimli bir katılım bankacılığı mikro düzeyde firmalar, makro düzeyde de ülke ekonomisi açısından son derece önemlidir. Çünkü bankacılık sektörünün diğer sektörlerden farklı olarak kaynak dağılımına direkt etkisi vardır. Etkin ve verimli olmayan yani topladığı fonları sistemde krediye dönüştüremeyen, dönüştürse dahi bunu yüksek düzeyde kaynak kullanımıyla sağlayan bir banka, finans piyasasını da olumsuz yönde etkileyecektir.

2. Faizsiz Bankacılık ve Katılım Bankaları

Her toplumun kendine özgü bir inanç sistemi vardır. Bu sistem içerisinde temel dayanak kutsal kitaplar olmuştur. Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'an ve Sünnetler birçok konuda insanların içtimai hayatını düzenleyici kaideler koymuştur. Bu durum ekonomik alanda da geçerli olmuştur. Bu doğrultuda kutsal kitap Kuran'da ve Sünnetlerde yasaklanan faiz, İslam ülkelerinde alternatif bir bankacılık sistemi arayışını ortaya çıkarmıştır. Bu sistemi ortaya çıkaran sebepler arasında ekonomik, sosyal ve dini nedenler sayılabilir.

2.1. Faizsiz Bankacılığın Dünya'daki Gelişimi

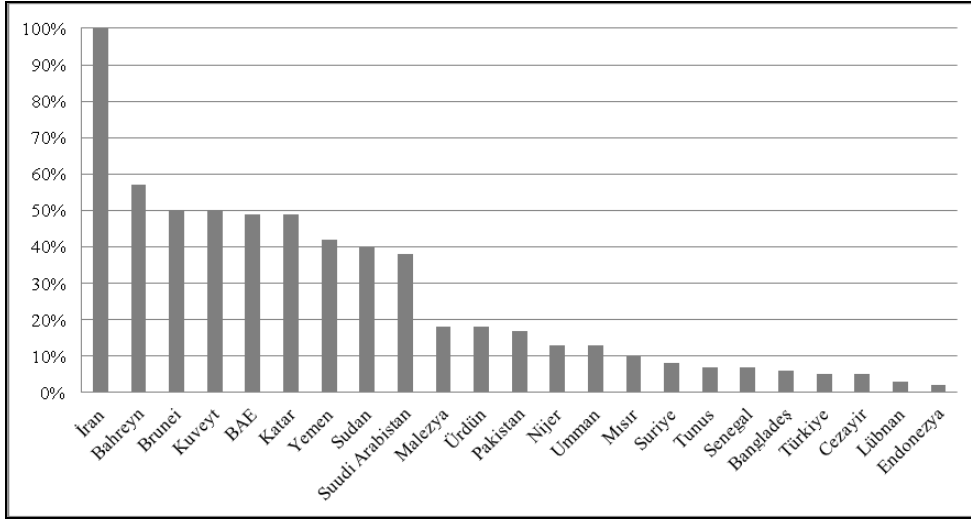
Kurumsal olarak 1971 yılında Mısır hükümetince ilk İslam ticaret bankası "Nasır Sosyal Bank" kurulmuştur (Iqbal ve Molyneux, 2005: 37).

1980'lere gelindiğinde, İslami banka ve enstitülerin sayısında önemli artışlar olmuştur. 1981 yılında İslam araştırma ve eğitim enstitüsü kurulmuş ve 1990'larda İslami bankacılık ürünleri geliştirme çabaları yoğunlaşmıştır. Bu dönemde İslami finans konusuna ilgi, batılı akademik çevrelerde artmış ve Harvard üniversitesi İslami finans forumu kurulmuştur. Uluslararası büyük bankalar geleneksel (faizli) bankacılık yanında İslami bankacılık işlemleri gerçekleştiren gişeler açmışlardır (Islamic Research & Training Institute, 2007: 4). Geleneksel bankaların da faizsiz bankacılık yapan pencereler açmasıyla, İslami bankacılık yapan bankaların sektördeki payı azalmıştır. 1990'larda İslami bankacılık yapan bankalar daha çok mevcudu koruma düşüncesinde olmuş, yatırım fonları geliştirme ve şube sayısını artırma eğiliminde olmamışlardır (Iqbal, 2001: 26).

Uluslararası İslami Bankalar Birliği'nin yayınladığı rapora göre, 2000'li yıllarda faizsiz bankacılık 65 ülkede, 176 banka ile 112 milyar 600 milyon dolar mevduat ve 147 milyar 700 milyon dolar toplam varlığa sahip, yılda ortalama %10-15 oranında büyüyen bir sektör olmuştur (Anwar, 2003: 4).

2010 itibari ile faizsiz bankacılık 5 kıtada 80 ülkede 300 banka, 1,2 trilyon dolar fon hacmi ve geliştirilmiş birçok yatırım enstrümanı ile tasarruf sahiplerine hizmet vermektedir. Son yıllarda ortalama %20'nin üzerinde büyüme gerçekleştiren faizsiz fonların büyüklüğünün 2013 yılında 1,5 trilyon dolara, 2020 yılında ise 4 trilyon dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir (TKBB, 2010).

Faizsiz bankacılık sisteminin bugün itibari ile en geniş anlamda uygulandığı ülkeler Ortadoğu ve Uzakdoğu ülkeleri olarak göze çarpmaktadır. IMF ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)'nin 2010 yılı verilerine göre dünyada tüm bankacılık sisteminin tamamının (% 100) faizsiz olduğu tek ülke İran'dır. Endonezya ise bankacılık sistemi içerisinde faizsiz bankacılığın %2 ile en az paya sahip olduğu ülkedir. Aynı verilere göre İran bu yapısı ile toplam faizsiz bankacılık sisteminin aktiflerinin %26 sına sahip ülke konumundadır (Grafik 1).

Grafik 1: Ülke Bazında Faizsiz Bankacılığın Toplam Bankacılık Sektörü İçindeki Payı

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Dergisi, s. 29, 2010.

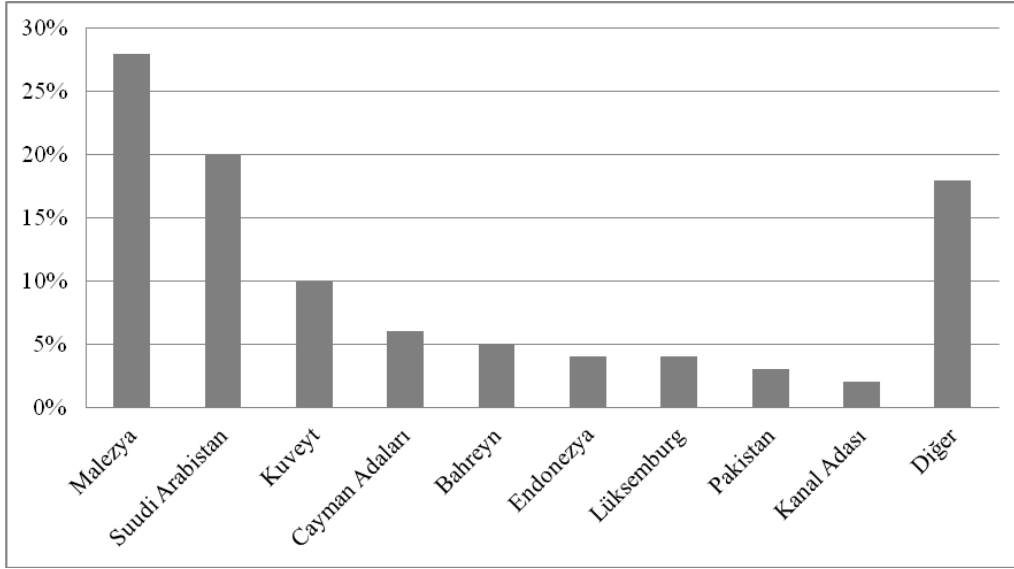
2010 yılı verilerine göre en çok kullanılan İslami finans ürünleri sukuk, hisse senedi, faizsiz yatırım fonları, faizsiz sigortacılık ve faizsiz bankacılıktır. Malezya merkez bankası verilerine göre bu beş ürün içerisinde Malezya sukuk, hisse senedi ve faizsiz yatırım fonlarında, İran faizsiz sigorta ve faizsiz bankacılıkta en büyük paya sahip ülke konumundadır (Tablo 1).

Tablo 1: İslami Finans Enstrümanlarında Ülkelerin Büyüklük Sıralaması

Sıra No	Sukuk Piyasası	Hisse Senedi Piyasası	Faizsiz Yatırım Fonları	Faizsiz Sigortacılık (Tekaful)	Faizsiz Bankacılık
1	Malezya	Malezya	Malezya	İran	İran
2	BAE	Endonezya	S. Arabistan	Malezya	S. Arabistan
3	S. Arabistan	BAE	Kuveyt	BAE	Malezya
4	Endonezya	S. Arabistan	C. Adaları	S. Arabistan	BAE
5	Bahreyn	Kuveyt	Bahreyn	Bahreyn	Kuveyt
6					Bahreyn
7					Türkiye

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Dergisi, s. 30, 2010.

2010 yılı verileri dikkate alındığında, yaklaşık 30 yıl önce faizsiz bankacılık sistemini uygulayan Asya ülkesi Malezya, bugün İslami fonların büyüklüğü sıralamasında %28'lik pay ile ilk sırayı alırken, bunu sırasıyla %20 ile Suudi Arabistan ve %10 ile Kuveyt izlemektedir (Grafik 2). Malezya'da İslami bankacılık varlıkları 2000–2010 döneminde %20 ortalama büyüme hızı ile 101,66 milyar dolara ulaşmıştır. Malezya'yı %20'lik pay ile Suudi Arabistan, %10 ile Kuveyt takip etmektedir.

Grafik 2: İslami Fonların Büyüklüğünün Ülke Bazında Dağılımı

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Dergisi, s. 31, 2010.

Faizsiz bankacılık, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde artan hızla büyümekte olan bir sistemdir. Asıl dikkat çeken ise nüfusu Müslüman olmayan ülkelerde de bu sistemin giderek büyük ilgi görmesidir. Başta Amerika ve Avrupa ülkeleri olmak üzere Rusya, Çin, Japonya ve Hindistan gibi ülkeler ile Güney Amerika ülkelerinde de faizsiz bankacılık konusunda önemli adımların atıldığı görülmektedir.

2.2. Katılım Bankalarının Türkiye'deki Gelişimi

İslam dininin faizi yasaklamasından dolayı Türkiye'de yaşayan ailelerin belli bir kesimi tarım, hayvancılık, ticaret vb. işlerden elde ettikleri servetlerini, bankalarda değerlendirmeden, yastık altında tutmayı tercih etmekteydiler. "Yastık altı" tabiri halkın faiz hassasiyetinden dolayı bankacılık sistemine dâhil etmediği, evinin, işyerinin bir köşesinde sakladığı veyahut güvendiği bir kuyumcuya emanet ettiği Türk Lirası, döviz ya da altını ifade etmektedir.

Türkiye'nin sermaye piyasalarını daha etkin hale getirmek amacıyla 16 Aralık 1983 tarihli ve 83/7506 sayılı kanun hükmünde kararname ile faizsiz bankaların "Özel Finans Kurumları" adı ile kurulmasına izin verilmiştir. Bunun üzerine sırasıyla; 1985'te Faisal Finans ve Al Baraka Türk, 1989'da Kuveyt Türk Evkaf, 1991'de Anadolu Finans Kurumu, 1995'te İhlas Finans (2001 iktisadi krizi sırasında kapanmıştır) ve 1996'da Asya Özel Finans olmak üzere altı adet finans kurumu kurulmuştur. 1999 yılına kadar 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye tabi olan özel finans kurumları, 19 Aralık 1999'dan sonra 4491 sayılı kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na tabi tutulmuştur. 2005 yılında hazırlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda yapılan değişiklik ile 01.01.2006 tarihinden itibaren kazandıkları yasal hüviyetleri "Katılım Bankası" olarak değiştirilmiştir (Günel, 2007: 149). Finans kurumları da artık 5411 sayılı bankalar kanununa tâbi, hesaplarına 50.000 TL'ye kadar devlet tarafından mevduat güvencesi verilen, tüm yazışmalarda banka sıfatını alan kurumlar haline dönüşerek Türkiye ve dünya nezdinde daha prestijli hale gelmişlerdir.

2.2.1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Türkiye Finans Katılım Bankası: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)’nun 30.12.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile Family Finans ile Anadolu Finans birleşerek unvanı Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir. 2006 yılında pazar payıyla sektör lideri olarak 108 şubesi ile hizmet vermeye başlamıştır. 31 Mart 2008 tarihinde Türkiye Finans’ın yüzde 60 hissesini Suudi Arabistan’ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank satın almıştır. 2008 yılında yapılan sermaye artışı ile bankanın sermayesi 800 milyon TL’ye yükselmiştir. 31 Mart 2011 tarihi itibarıyla, The National Commercial Bank % 64,68, Boydak grubu %21,56, Ülker grubu %13,69 oranındaki hisseleri ile yönetimde stratejik ortaklık misyonlarını sürdürmektedir. Türkiye Finans Katılım Bankası bugün itibari ile 182 şubesi ve 3.350 çalışanı ile sektörde hizmet vermektedir (Türkiye Finans Katılım Bankası Bağımsız Denetim Raporu, 2011)

Albaraka Türk Katılım Bankası: 2005 yılına kadar finans kurumu olarak Türkiye’de faaliyet gösteren Albaraka Türk Finans Kurumu 19.10.2005 tarihli 5411 sayılı bankacılık kanunu ile finans kurumlarının yasal çerçeve içine alınmasıyla Albaraka Türk Katılım Bankası adını almıştır. Ana ortağı Albaraka Banking Group'un faaliyet gösterdiği Körfez, Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyalarında finansal ürün ve hizmeti sunan bölgesel bir banka olan Albaraka Türk, 72 ülkede 796'dan fazla banka ile geniş bir muhabir ağı ile hizmet vermektedir. 2011 yılı 1. çeyrek faaliyet raporuna göre Albaraka Türk Katılım Bankası'nın sermaye dağılımı şu şekildedir; Yabancı Ortaklık: Albaraka Bankacılık Grubu %54,06, İslam Kalkınma Bankası % 7,84, Alharthy Ailesi %3,46, diğer %0,80 yerli ortaklık: %11,33, halka açık %22,51 olacak şekilde 539 milyon TL'dir. Albaraka Türk Katılım Bankası, 31.07.2011 tarihi itibarıyla toplam 113 şube, 2250 personel ile faaliyetlerini sürdürmektedir (Albaraka Türk Katılım Bankası Bağımsız Denetim Raporu, 2011).

Kuveyt Türk Katılım Bankası: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na uyum sağlanması amacıyla, bankanın 26 Nisan 2006 tarihli olağan genel kurul toplantısında onaylanmış olan ana sözleşme değişikliği ile unvan değişikliğine gidilmiş ve bankanın unvanı Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Banka hisselerinin %62,23'ü Kuwait Finance House 'a, %18,72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut Vakıflarına, %9'u The Public Institution for Social Security 'e ve %9'u Islamic Development Bank 'a ait olup geriye kalan %1,05 oranındaki hisseler diğer gerçek ve tüzel kişilere ait olacak şekilde hisseler toplam değeri 850 milyon TL'dir (Kuveyt Türk Katılım Bankası Bağımsız Denetim Raporu, 2011).

Asya Katılım Bankası: 20 Aralık 2005 tarihinde "Asya Finans Kurumu A.Ş." olan unvanı "Asya Katılım Bankası Anonim Şirketi" olarak değiştirilmiştir. Banka, 31 Mart 2011 tarihi itibarıyla, toplam 180 şube, 4.231 çalışan, 459 adet ATM, ödüllü DITCARD ve internet şubelerinden oluşan çok kanallı güçlü bir dağıtım ağı bulunmaktadır. Bankanın hisselerinin % 4,22'si Ortadoğu Tekstil Tic. AŞ'ye, %3,85'i Forum İnşaat Dekorasyon Turizm San. ve Tic. AŞ'ye %3,23'ü Osman Can Pehlivan'a, %2,40'ı Birim Birleşik İnşaatçılık Mümessillik San. ve Tic. AŞ'ye, %2,23'ü Abdulkadir Konukoğlu'na, %2's, Bj Tekstil Ticaret ve Sanayi AŞ'ye, % 29,46'sı diğer ortaklara ve %52,6'sı halka açık olacak şekilde toplam pay tutarı 900 milyon TL olarak açıklanmıştır (Asya Katılım Bankası Bağımsız Denetim Raporu, 2011).

2.2.2. Türkiye’de Katılım Bankalarının Sunduğu Hizmetler

Herhangi bir ekonomide, bir mali aracının birincil işlevi mali kaynakların etkin ve verimli bir şekilde tahsis ve dağıtımını kolaylaştırmaktır (Batchelor, 2005: 38). Katılım bankaları da 5411 sayılı yasaya göre katılım fonu toplama, bu fonu kullandırmaya aracılık etme yetkisiyle piyasanın önemli mali araçlarından biridir. Küçük ve dağınık mali kaynakları büyük üretken yatırımlara dönüştürmek katılım bankalarının en önemli işlevidir.

Katılım bankaları Türkiye’de katılım fonu bulma işlevini; özel cari hesaplar ve katılma hesapları, sukuk (faizsiz bono) ve murabahaya (vadeli satış) dayalı sendikasyon kredileri vasıtasıyla gerçekleştirmektedirler.

Katılım bankalarının topladığı fonlar bugün itibariyle kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, kar zarar ortaklığı, finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin alım-satımı, sukuk, gelire endekli senetler ve tavarruk (sorunlu kredilerin yeniden yapılandırılması) enstrümanları aracılığıyla kullanılmaktadır.

Katılım Bankaları, yatırımcılar ve fon sağlayıcılarının fazla fonlarını, girişimciler arasında üretken yatırımlara dönüştürerek yatırımlardan elde edilen kazançları ve kayıpları paylaşmak mantığı üzerine kurulmuştur. Buradaki en önemli husus kesinlikle sıfır riskin olduğu işlemlerin gerçekleştirilmesi gerekliliğidir. İslam, riski yasaklamış ve riski faizli işlemlerle eş değer tutmuştur.

Katılım Bankaları topladıkları fonları, ekipman veya emtia temini, kiralama veya ortak yatırımlar yoluyla ticarete bizzat kullanmaları gerekmektedir. Diğer ifadeyle ya kâr ve zarara katılma yatırım ortaklığı yoluyla kredi kullandırmakta ya da mal kredisi de denilen kredi yöntemiyle, mevcut nakitlerle mal alıp vadeli satarak, aradaki vade farkından kâr elde etmeye çalışmaktadırlar (Battal, 2004: 228).

Katılım Bankaları müşterilerinden fon toplama ve müşterilerine fon kullandırmanın yanında Tablo 2’de gösterilen bankacılık hizmetlerini de gerçekleştirmektedir.

Tablo 2: Katılım Bankalarının Gerçekleştirdiği Bankacılık Hizmetleri

PARA TRANSFERLERİ	ÖDEMELER	ÇEK SENET İŞLEMLERİ
EFT	Faturalar	Çek İzleme
Havale	Motorlu Taşıtlar Vergisi	Senet İzleme
Ödeme Emirleri	Trafik Para Cezası	Yatırım İşlemleri
Kredi Kartları	Vergi	Portföy
Borç Ödeme	Gümrük Vergisi	Fon İşlemleri
Kart No ile borç ödeme	SSK	Hisse Senedi İşlemleri
Otomatik Ödeme Talimatı	Bağış	Halka Arz İşlemleri
Mail Order /E-Ticaret	GSM TL Yükleme	DİĞER HİZMETLER
Nakit Avans	Diyanet Ödemeleri	Kiralık Kasa
DİŞ TİCARET	Maaş Ödemeleri	İnternet Bankacılığı
Swift İzleme	DÖVİZ VE KIYMETLİ MADEN İŞLEMLERİ	Teminat Mektubu
İthalat Dosya İzleme	Döviz Alış	Menkul Kıymet Alım Satımı
İhracat Dosya İzleme	Döviz Satış	Avâl
Akreditif	Kıymetli Maden Alış	İstihbarat ve Danışmanlık
	Kıymetli Maden Satış	Sigortacılık Hizmetleri

Kaynak: <http://www.turkiyefinans.com.tr> (Erişim Tarihi, 8 Nisan 2012)

3. Literatür Taraması

Literatürde farklı yöntemlerle ve TOPSIS yöntemiyle pek çok sektör için yayınlanmış birçok ulusal ve uluslararası çalışma bulunmaktadır. Ancak katılım bankaları ile ilgili çalışmalar hem yetersiz hem de bu alanda TOPSIS yöntemi kullanılarak yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Literatür incelendiğinde; TOPSIS yöntemi ilk olarak Chen ve Hwang (1992) tarafından, Hwang ve Yoon'un (1981) yaptığı çalışmaya atıfta bulunularak Kanada'da katı atık israfının yönetimi için uygulanmıştır. Cheng vd. (2002) ayrıca aynı problemi, diğer çok kriterli karar verme araçları ile de çözmüşlerdir.

Samad (1999), Malezya İslami bankacılık sektörünün verimliliğini araştıran ilk araştırmacılardan birisidir. Çalışmasında, tam teşekküllü Malezya İslami bankalarının göreceli performansını geleneksel bankalar ile kıyaslayarak araştırmıştır. 1992 ile 1996 arası geleneksel bankaların idari verimliliğinin tam teşekküllü İslami bankadan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Gerek mevduatın gerekse kredili fonun kullanılması yoluyla İslami bankadan elde edilen karların veya kullandırılmış fonların geleneksel bankalardan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cingi ve Tarım'ın (2000), Türk bankacılık sektörünün etkinliği üzerine yaptıkları çalışma birçok tez ve makale için önemli bir bilgi kaynağı olmuştur. Bu çalışmada, Türk Bankacılık sektörünün 1989–1996 yılları arasında mevduat büyüklüğü olarak %93,8 'ini oluşturan 21 kamu ve özel bankanın görece etkinliklerini incelemişlerdir. Araştırmalarında kullandıkları yöntem Veri Zarflama Analizi (VZA), Toplam Faktör Verimliliği yaklaşımı ile Malmquist Verimlilik İndeksidir. Kullandıkları veriler; girdi olarak; toplam aktifler ve toplam giderler, çıktı olarak: toplam kâr, toplam kredi, toplam mevduat, kredi geri dönüş oranıdır. Mevduatın çıktı olarak değerlendirilmesi üretim yaklaşımının, mevduat ölçüm değeri olarak hesap adedinin yerine parasal değerlerin hesaplamada kullanılması aracılık yaklaşımının göstergesidir. Dolayısıyla bu çalışmada karma bir yaklaşımın kullanıldığını söylenebilir. Bu veriler ışığında yapılan çalışmanın sonucunda Cingi ve Tarım, özel sektöre ait bankaların görece etkinliklerinin, kamu bankalarına göre daha iyi olduğunu, bunun da ölçek etkinliğinden kaynaklandığını ortaya koymuşlardır.

Chen (2000), yaptığı çalışmasında, her alternatifin değerlendirilmesi ve her kriterin ağırlığı için "dilsel değişkenleri" üçgensel bulanık sayılar olarak ifade etmiştir. Bu üçgensel sayılar için uzaklık ve benzeri hesaplamaları yapmak için tepe noktası metodunu (vertex method) kullanarak TOPSIS metodunun adımlarını oluşturmuştur. Normalize yöntemi olarak lineer normalizasyonu kullanmıştır. Çalışma personel seçimi üzerine uygulanmıştır.

Bozdağ vd. (2001) çalışmalarında, 2000 yılına ait verileri kullanarak 21 adet kamu ve özel banka için verimlilik karşılaştırması yapmışlardır. Yaptıkları bu çalışmada VZA yöntemini kullanmışlardır. Bu bankalara ait verimlilik kıyaslaması yaparken girdi olarak 6 adet oran kullanmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre 8 adet özel sermayeli bankanın etkin olduğu tespit edilmiştir.

Hussein (2003), Sudan'daki İslami bankaların 1990 ile 2000 yılları arasındaki maliyet etkinliğini analiz etmiştir. Stokastik (rastlantısal) sınır yaklaşımını kullanarak 17 örneklem bankanın maliyet etkinliğini tahmin etmiştir. Çalışmasında, küçük bankaların büyük bankalara nazaran verimli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Hassan ve Hussein (2003) çalışmalarında, Sudan bankacılık sisteminin 1992 ve 2000 yılları arasındaki verimliliğini analiz etmişlerdir. Çeşitli parametrik (maliyet ve kar verimlilikleri) ve parametrik olmayan VZA tekniklerini 17 banka üzerinde uygulamışlardır. Parametrik yaklaşım çerçevesinde ortalama maliyetin %55 ve kar verimliliğinin %50 olduğu belirlenmiştir. Parametrik olmayan yaklaşımlar çerçevesinde kar verimliliğinin %23 olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmalarında, Sudan bankacılık sisteminin genel maliyet verimliliğinin tahsis etkinliğinin %37 ve teknik etkinliğini de %60 olarak tespit etmişlerdir.

Yurdakul ve İç (2003) tarafından Türkiye otomotiv sanayisinde faaliyet gösteren ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) işlem gören beş büyük ölçekli otomotiv firmasının bilançolarından elde edilen finansal oranlar kullanılarak, firmaların derecelendirilmesine yönelik bir örnek çalışma yapılmıştır. Değerlendirilen otomotiv firmalarının İMKB'de işlem gören hisse senetlerinin değerleri her yıl için tespit edilmiş ve TOPSIS ile bulunan sonuçlarla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda TOPSIS yöntemi sonuçları ile İMKB hisse senedi değerlerinin sıralaması birbiriyle tutarlı çıkmıştır.

Kaya ve Doğan (2005), 2002–2004 yılları arasında Türk Bankacılık sektörünün etkinliğini ölçtükleri çalışmalarında önemli sonuçlar elde etmişlerdir. Bu çalışmada, 2002 yılında 37, 2003 yılında 34, 2004 yılında 33 bankanın verileri kullanılarak etkin olup olmadıkları analiz edilmiştir. Araştırmada, VZA'nın hem üretim hem aracılık yaklaşımını ve Malmquist Verimlilik İndeksini kullanmışlardır. Üretim yaklaşımında girdi olarak; personel giderleri, diğer faiz dışı giderler ve şube başına personel sayısı, çıktı olarak; krediler ve mevduat kullanılmıştır. Aracılık yaklaşımında ise, girdi olarak; mevduat, mevduat dışı yabancı kaynaklar, faiz giderleri ve faiz dışı giderler, çıktı olarak: krediler ve faiz gelirlerini kullanmışlardır. Çalışma sonucunda yıllar itibari ile ortalama etkinliğin arttığı, büyük ölçekli bankaların daha etkin olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle ölçek ekonomilerinden faydalanmak isteyen küçük bankalar arasında birleşmelerin yapılabileceği öngörülmektedir. Malmquist verimlilik indeksi (MVI) analizi ise toplam faktör verimliliğindeki artışın, teknolojiye bağlı gelişmeden kaynaklandığını göstermiştir. Bu da bankaların teknoloji alanında yaptığı yatırımların bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.

El Gamal ve İnanoğlu (2004) çalışmalarında, Türk bankalarının 1990 ile 2000 yılları arasındaki gider verimliliğini tahmin etmek için Stokastik (rastlantısal) Sınır Yaklaşım'ını kullanmışlardır. Çalışmalarında, dört İslami özel finans kurumuna ait 49 şubenin maliyet etkinliklerini kıyaslamışlardır. Branşlaşmaya ve devlet tahvillerini alamama gibi kısıtlara rağmen şubelerin yüksek oranda verimlilik sağladıkları belirlenmiştir.

Hamim vd. (2006), Malezya'da faaliyet gösteren İslami bankalar ile geleneksel bankaların etkinliklerini Stokastik Sınır Yaklaşım metodunu kullanarak karşılaştırmışlardır. 1997–2003 yılları arasında yaptıkları çalışmalarında İslami bankaların varlıkları, mevduatları ve finansman tabanlarının geleneksel bankalara nazaran hızla büyüdüğünü ve bu tarihlere İslami bankaların yerel bankalardan daha etkin olduğunu tespit etmişlerdir.

Eleren ve Ersoy (2007), mermer ve doğal taş işletmeciliğinde belli kriterlere dayalı olarak hangi yöntemlerin daha önemli olduğunu belirlemek üzere bir araştırma yapmışlardır. Çalışmalarında çok kriterli karar verme yöntemlerinden olan Bulanık TOPSIS yöntemini kullanmışlardır. Yöntemin uygulanmasıyla alternatif kesme yöntemleri belirli kriterler dikkate alınarak değerlendirilmiş ve önem düzeylerine göre sıralanmıştır.

Kaya vd. (2007) araştırmalarında, insanın yargı ve değerlendirmelerini de içeren çok kriterli karar probleminin bir makine seçim problemine nasıl uygulanabileceğini incelemişlerdir. Bu süreçte karar verme yöntemi olarak bulanık TOPSIS yöntemini bir işletme için en uygun CNC makinesini belirlenmesi problemine uygulamışlardır.

Ertuğrul ve Karakaşoğlu'nun (2007) çimento sektöründe yaptıkları çalışmalarında AHS (Analitik Hiyerarşi Prosesi) ve TOPSIS yöntemlerini kullanmışlardır. Çalışmada çimento tedarikçisi seçiminde göz önünde bulundurulması gereken kriterler tanımlanmış, AHS yöntemiyle kriterlerin ağırlıkları belirlenmiş ve bu ağırlıklar kullanılarak, hem AHS, hem de TOPSIS yöntemleriyle, çimento tedarikçisi firmalar, en iyiden en kötüye doğru sıralanmıştır.

Sufian (2007) çalışmasında, Malezya İslami bankacılık sektörünün 2001–2005 arası verimliliğini parametrik olmayan VZA yöntemi ile incelemiştir. Malezya İslami bankacılık sektöründe ölçek verimliliğinin saf teknik verimlilikten daha önemli olduğunu bulmuştur. Yerel İslami bankaların yabancı İslami bankalara kıyasla daha yüksek teknik verimlilik gösterdiği belirtilmektedir. Çalışma sonucuna göre yabancı bankaların verimsizliğinin temelde saf teknik etkinlikten ziyade planlamadan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Viverita vd. (2007) yaptıkları araştırmalarında, 1998–2002 yılları arasında İslami Bankaların ülkesel ve bölgesel temelde etkinlik değişimini ve iyileştirmesini incelemişlerdir. Çalışmada, Malmquist VZA yöntemi kullanılmıştır. Endonezya ve Yemen en gelişmiş ülke iken, Asya ise en iyi bölge olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında, Birleşik Arap Emirlikleri ve Orta Doğu, etkinlik değişimi için girdi ve çıktı kaynaklarını en etkin kullanan ülke ve bölge olarak belirlenmiştir.

Sufian vd. (2008), yaptıkları araştırmada MENA (Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi) ve Asya İslami bankalarının 2001 ile 2006 arası performanslarını incelemişlerdir. Bireysel bankaların verimlilik tahminleri parametrik olmayan VZA yaklaşımı ile değerlendirilmiştir. Deneysel bulgular İslami bankaların kaynaklarını maksimum kapsamda kullanmada idari bakımdan verimsiz olduğunu ima ederek saf teknik etkinliğin ölçek verimliliğinden daha önemli olduğunu ileri sürmektedirler. Deneysel bulgular MENA İslami bankalarının muadili olan diğer Asya İslami bankalarına kıyasla daha yüksek teknik etkinlik ortaya koyduğunu göstermektedir. Saf teknik etkinliğinin MENA ve Asya İslami bankacılık sektörünün toplam teknik verimliliğini tespit etmede büyük bir etkisi olduğunu göstermişlerdir.

Osman vd. (2008) yaptıkları araştırmalarında, Lübnan bankacılık sektörünün 1997–2004 dönemindeki performansı veri zarflama yaklaşımı kullanarak ölçmeye çalışmışlardır. VZA yaklaşımı ile Lübnan bankacılık sektörünü araştıran ilk çalışmadır. VZA, Lübnan bankacılık sektörünü göreceli etkinlik ve etkinsizlik bakımından sınıflamak için çoklu girdiler ve çıktıların eş zamanlı olarak ele alınmasını sağlamıştır. Yaklaşım ayrıca risk altındaki bankalara erken uyarı sinyalleri verilebileceğini göstermiştir.

Ustasüleyman (2009) çalışmasında, ticari bankalarda hizmet kalitesini etkileyen faktörleri belirlenmeyi ve bankaların hizmet performansını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmasında önce bankacılık sektöründe hizmet kalitesinin değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılan güvenilirlik, güven, empati ve fiziksel özelliklerden oluşan hizmet kalitesi boyutlarının Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) yöntemi ile önem derecelerini belirlemiştir. Ardından da TOPSIS yöntemini kullanarak üç ticari bankanın hizmet performansı değerlendirmiştir. Çalışmasının sonucunda güvenilirliğin en önemli hizmet kalitesi olduğu ve B bankasının en yüksek hizmet performansına sahip olduğunu belirlemiştir.

Demireli (2010) çalışmasında, yurt çapında yaygın olarak faaliyet gösteren kamu bankalarının performanslarını çok kriterleri karar verme yöntemlerinden TOPSIS yöntemi ile belirlemiştir. Bu amaçla literatürde en fazla kullanılan kriterlerden faydalanılarak bu kriterlere eşit ağırlıklar verilmiş, performans puanları elde edilmiştir. Çalışma sonucunda yurt çapında yaygın olarak faaliyet gösteren kamu sermayeli bankaların yerel ve global finansal krizlerden etkilendiği, performans puanlarının yurtdışı verilere dayalı olarak sürekli olarak dalgalanmalar gösterdiği, bankacılık sektöründe göze çarpan bir iyileşmenin kaydedilemediği saptanmıştır.

Özer vd. (2010) çalışmalarında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda 2007–2008 yıllarında işlem gören gıda ve içecek sektöründeki işletmelerin etkin olup olmadıkları araştırmışlardır. Bu amaçla, firmaların VZA yöntemi ile etkinlikleri ölçülmüştür. Ayrıca kümeleme analizi yardımıyla benzeşen firmalar kümelenmiş ve TOPSIS analiziyle de işletme etkinlikleri sıralanmış ve yöntemler karşılaştırılmıştır. VZA'ya göre 2007 yılında 14 işletme, 2008 yılında ise 11 işletme etkin bulunmuştur. Kullanılan üç yöntem de işletme etkinliklerini ölçmede kullanılmasına rağmen, analiz sonuçlarına göre Veri Zarflama Analizinde etkin bulunan bazı işletmeler TOPSIS analizinde iyi performans göstermezken, kümeleme analizinden elde edilen sonuçların söz konusu diğer analizlerle uyumlu olmadığı tespit edilmiştir.

Yılmaz Türkmen ve Çağın (2012) çalışmalarında, İMKB'de kayıtlı olan ve bilişim sektöründe faaliyet gösteren on iki firmanın mali tablolarını kullanılarak, bu işletmelerin finansal performanslarını, Çok Kriterli Karar Verme Tekniklerinden biri olan TOPSIS yöntemi ile analiz etmişlerdir. Çalışmada dört dönem için (2007–2010 yılları) hesaplanan sekiz finansal oran ile yöntem uygulanmış ve bulunan sonuçlara göre şirketlerin performans derecelendirmeleri yapılmıştır.

4. Ampirik Çalışma

4.1. Veriler ve Yöntem

Çalışmada materyal olarak birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. Türkiye'de 2005 – 2011 döneminde faaliyet gösteren katılım bankalarının faaliyetleri sonucu elde ettikleri değerler birincil verileri oluşturmuştur. Bu veriler katılım bankalarının yıllık konsolide finansal raporlarından elde edilmiştir.

Çalışmada, daha önce katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık konularında hazırlanmış ulusal ve uluslararası kitaplar, makaleler, doktora ve yüksek lisans tezleri, TKBB'nin yayınladığı yıllık raporlar, BDDK'nın interaktif raporları vb. kaynaklar ikincil veriler olarak kullanılmıştır.

Çeşitli finansal oranlardan faydalanılarak TOPSIS yöntemi ile Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının 2005–2011 yılları arasındaki etkinlik ve verimlilikleri mukayeseli olarak analiz edilmiştir.

4.1.1. Etkinlik ve Verimlilik Analizinde Kullanılan Oranlar

Akademik bir çalışmanın uygulama safhasında gerçekçi bir sonuca ulaşmanın en önemli unsuru doğru verilerin elde edilmesidir. Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyette bulunan 4 katılım bankasının etkinlik ve verimlilik analizi gerçekleştirilirken konsolide ve konsolide olmayan denetime tabi tutulmuş yıllık bilançolardan elde edilen en önemli görülen 6 adet etkinlik ve 6 adet de verimlilik oranı kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan oranların isimleri Tablo 6'da verilmiştir.

Bu bağlamda çalışmada etkinlik analizi için oranlar oluşturulurken BDDK'nın resmi sitesinde her ay yayınlanan interaktif aylık bülten içerisindeki 30 adet oran içerisinde Yolalan'ın (2001) bankacılık için etkinlik kavramını çağrıştıran oranlarından aktif kalitesi ve sermaye yeterliliği oranları ile Dönek ve Özdemir'in (2000) çalışmasındaki oranlar, katılım bankalarına uyarlanarak analize dâhil edilmiştir. Bununla birlikte, BDDK'da çalışan, konusunda uzman, birçok banka bilançosu denetlemiş, yeminli murakıpların görüşlerinden de yararlanılmıştır. Bu uyarlamanın yapılma nedeni, bu konuya kaynak teşkil edecek daha önce yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanılmamış olmasıdır.

Bankacılık sisteminde verimlilik; bankaların tasarruflularla yatırımcılar arasındaki finansal aracılık işlevini yerine getirirken, en az girdi kullanarak en fazla çıktı üretmesi olarak tanımlanabilir. Bu tanım ile "Verimlilik = Çıktı / Girdi" şeklinde ifade edilebilir. Bu kavram bir birimlik girdi ile ne düzeyde çıktı elde edilebildiğini göstermektedir (Kaya ve Doğan, 2005: 3). Bankacılıkta çıktılar fiziki olarak ölçülememiğinden, kâr, brüt faaliyet geliri, varlık tutarı, parasal giderleri gibi sayısal büyüklüklerden yararlanılarak işgücü verimliliği ölçülmektedir (Akgüç, 1987: 153–154).

4.1.2. TOPSIS Yöntemi

TOPSIS, Hwang ve Yoon (1981) tarafından geliştirilmiştir. Yöntemin temeli, pozitif-ideal çözüme en kısa mesafe ve negatif-ideal çözüme en uzak mesafedeki alternatifi seçmeye dayanmaktadır (Ustasüleyman, 2009).

TOPSIS yöntemi çok kriterli karar verme yöntemlerinden bir tanesidir ve nitel bir çevrim yapılmaksızın, direkt veri üzerinde uygulanabilmektedir. Bu yöntem ile alternatif seçeneklerin belirli kriterler doğrultusunda ve kriterlerin alabileceği maksimum ve minimum değerler arasında ideal çözüme uzaklıkları değerlendirilerek sıralanması mümkündür. TOPSIS yönteminde karar verici tarafından seçilen alternatif, ideal sonuca en yakın ve negatif-ideal sonuca en uzak olan alternatiftir. TOPSIS yöntemi her bir kriterin tekdüze bir şekilde artan ya da azalan fayda eğilimine sahip olduğunu varsaymaktadır. Bundan dolayı, ideal ve negatif-ideal çözümleri tanımlamak kolaydır (Alpay, 2010: 71).

TOPSIS yöntemine göre etkinlik ve verimlilik skorlarını elde edilebilmek için aşağıdaki adımlar takip edilmiştir (Ustasüleyman, 2009: 37–38):

1. Adım: Amaçların belirlenmesi ve değerlendirme kriterlerinin tanımlanması.

2. Adım: Karar Matrisinin (*A*) Oluşturulması: Satırlarında alternatifler sütunlarında ise değerlendirme kriterleri yer alan karar matrisleri oluşturulur. *A* karar matrisindeki a_{ij} Amatrisindeki *i* alternatifinin *j*kriterine göre gerçek değerini göstermektedir.

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

3. Adım: Normalleştirilmiş Karar Matrisinin (R) Oluşturulması: Karar matrisi oluşturulduktan sonra (1) nolu formül kullanılarak normalleştirilmiş karar matrisi (R) elde edilir.

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}} \quad (1)$$

(r_{ij} ; $i:1,2,\dots,N$; kriter sayısı $j:1,2,\dots,k$; alternatif sayısı)

4. Adım: Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisinin (V) Oluşturulması: Öncelikle amaca göre değerlendirme kriterlerine ilişkin göreceli ağırlık değerleri (ω_{ij} ; $i:1,2,\dots,N$) belirlenir. Daha sonra R matrisinin her bir sütunundaki elemanlar ilgili ω_{ij} değeri ile çarpılarak V matrisi oluşturulur. Ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisi $V_{ij} = (\omega_{ij} \times R_{ij})$ gösterilir.

5. Adım: İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerin Oluşturulması: İdeal çözüm ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisinin en iyi performans değerlerinden oluşurken negatif ideal çözüm en kötü değerlerinden oluşur. İdeal çözümler 2 ve 3 nolu eşitliği kullanarak hesaplanabilmektedir. Her iki formülde de J fayda (maksimizasyon), J' ise maliyet (minimizasyon) değerini göstermektedir.

$$A^* = \left\{ (\max_i v_{ij} | j \in J), (\min_i v_{ij} | j \in J') \right\} \quad (2)$$

$$A^- = \left\{ (\min_i v_{ij} | j \in J), (\max_i v_{ij} | j \in J') \right\} \quad (3)$$

2 nolu denklemden elde edilen değerler $A^* = \{v_1^*, v_2^*, \dots, v_n^*\}$ biçiminde ve 3 nolu eşitlikten elde edilen değerler $A^- = \{v_1^-, v_2^-, \dots, v_n^-\}$ şeklinde gösterilebilir.

6. Adım: Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması: J alternatfin ideal çözümden uzaklığı ideal Ayırım (S_i^*) ve negatif ideal çözümden uzaklığı Negatif İdeal Ayırım (S_i^-), 4 ve 5 nolu denklemden yararlanılarak hesaplanır.

$$S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad (4)$$

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2} \quad (5)$$

7. Adım: İdeal Çözüme Göreceli Yakınlığın Hesaplanması: 6 nolu eşitlikten yararlanarak ideal çözüme göreceli yakınlık (C_i^*) hesaplanır.

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*} \quad 0 \leq C_i^* \leq 1 \quad (6)$$

Burada C_i^* değeri i alternatfin sektördeki başarısını gösterir ve yüksek değerler daha yüksek başarıyı ifade eder.

8. Adım: Alternatifler ideal çözüme göreceli yakınlık (C_i^*) değerine göre sıralanır.

4.2. Araştırma Bulguları

Katılım Bankalarının 2005 – 2011 dönemindeki etkinlik ve verimlilik durumları mukayeseli olarak analiz edilmiş ve yorumlamalar yapılmıştır.

Analizde öncelikle karar vericiler ve kriterler belirlenmiştir. Sonra Türkiye’de faaliyet gösteren 4 adet Katılım Bankasının 2005–2011 yıllarına ait konsolide edilmiş, bağımsız denetimden geçmiş bilânçolarından elde edilen veriler kullanılarak etkinlik ve verimlilik oranları hesaplanmıştır. Hesaplanan değerler normalizasyon işlemine tabi tutulmuştur. Her bir oran için subjektif ağırlıklar belirlenerek, ağırlıklı normalize edilmiş karar matrisleri oluşturulmuştur. Ağırlıklandırılmış kriterler içerisinden maksimum ve minimum değerler ayrıştırılarak, her bir banka için pozitif ve negatif ideal uzaklık değerleri hesaplanmış ve elde edilen bu uzaklık değerleri ideal çözüme yakınsanarak etkinlik ve verimlilik sıralamaları elde edilmiştir.

4.2.1. Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Normalize Edilmesi

Her bir katılım bankasına ait etkinlik ve verimlilik ölçümünde kullanılacak veriler, kararlı, iyi ilişkilendirilmiş ve niteliklerinin dağılımı düzenlenmiş bir model oluşturabilmek için (1) nolu formül kullanılarak normalize edilmiş ve sırasıyla Tablo 4 ve 5’de verilmiştir.

Tablo 4: Etkinlik Analizinde Kullanılan Normalize Edilmiş Finansal Oran Değerleri

YILLAR	ALBARAKA TÜRK	ASYA	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
Normalize Edilmiş Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama				
2005	-0,2365	-0,6014	-0,6821	-0,3422
2006	-0,2452	-0,5886	-0,6670	-0,3854
2007	-0,2096	-0,7139	-0,5881	-0,3171
2008	-0,3361	-0,6103	-0,5936	-0,4029
2009	-0,3736	-0,5598	-0,6550	-0,3435
2010	-0,4567	-0,5933	-0,5037	-0,4309
2011	-0,3923	-0,7613	-0,3358	-0,3923
Normalize Edilmiş Krediler + Finansal Kiralama / Toplam Aktifler				
2005	0,5034	0,5237	0,4752	0,4965
2006	0,5066	0,4632	0,5350	0,4926
2007	0,4889	0,4622	0,5163	0,5298
2008	0,5041	0,5027	0,4835	0,5093
2009	0,4941	0,4814	0,4605	0,5586
2010	0,5027	0,5063	0,4886	0,5021
2011	0,4735	0,5270	0,4741	0,5227
Normalize Edilmiş Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler				
2005	-0,5005	-0,5997	-0,3606	-0,5097
2006	-0,5317	-0,4882	-0,4671	-0,5107
2007	-0,4939	-0,5448	-0,4388	-0,5165
2008	-0,4875	-0,5903	-0,4039	-0,5007
2009	-0,4812	-0,5687	-0,4209	-0,5175
2010	-0,5140	-0,5513	-0,4012	-0,5204
2011	-0,5017	-0,5564	-0,4197	-0,5124
Normalize Edilmiş Kâr Payı Gelirleri / Kâr Payı Giderleri				
2005	0,4620	0,5175	0,4809	0,5362
2006	0,4510	0,5843	0,4519	0,5010
2007	0,4705	0,5358	0,4852	0,5061
2008	0,5021	0,4978	0,4907	0,5093
2009	0,4758	0,4729	0,5270	0,5218
2010	0,4553	0,4759	0,5523	0,5110
2011	0,4723	0,4684	0,5351	0,5208
Normalize Edilmiş Öz Kaynaklar / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı				
2005	0,5032	0,5123	0,5242	0,4578
2006	0,4736	0,5584	0,4649	0,4977
2007	0,6413	0,4403	0,4346	0,4538
2008	0,5649	0,4121	0,4873	0,5231
2009	0,4943	0,4775	0,4695	0,5543
2010	0,4542	0,4339	0,5497	0,5506
2011	0,4435	0,4771	0,5671	0,5040
Normalize Edilmiş Kâr Payı Gelirleri / Öz Kaynaklar				
2005	0,4789	0,4899	0,3743	0,6250
2006	0,5270	0,3721	0,5598	0,5200
2007	0,3782	0,4822	0,5319	0,5844
2008	0,5402	0,4587	0,4967	0,5010
2009	0,5580	0,4397	0,5003	0,4949
2010	0,6045	0,4586	0,4300	0,4892
2011	0,5735	0,4265	0,5025	0,4865

Tablo 5: Verimlilik Analizinde Kullanılan Normalize Edilmiş Finansal Oran Değerleri

YILLAR	ALBARAKA TÜRK	ASYA	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
Normalize Edilmiş Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler				
2005	0,4079	0,7066	0,2432	0,5247
2006	0,4391	0,7099	0,1851	0,5186
2007	0,4560	0,7051	0,3776	0,3902
2008	0,5851	0,6063	0,3808	0,3808
2009	0,3964	0,6362	0,4583	0,4776
2010	0,4544	0,5167	0,4798	0,5444
2011	0,5224	0,4303	0,4439	0,5873
Normalize Edilmiş Dönem Net Kârı / Öz Kaynaklar				
2005	0,4942	0,5797	0,2716	0,5882
2006	0,5578	0,4501	0,2840	0,6369
2007	0,3583	0,6087	0,4294	0,5628
2008	0,6101	0,4792	0,4338	0,4583
2009	0,4764	0,5504	0,5067	0,4619
2010	0,5597	0,4597	0,4522	0,5205
2011	0,5573	0,3754	0,5492	0,4968
Normalize Edilmiş Krediler + Finansal Kiralama / Şube Sayısı				
2005	0,6148	0,5298	0,4388	0,3858
2006	0,5119	0,5468	0,5080	0,4254
2007	0,4890	0,5370	0,4993	0,4724
2008	0,4690	0,5843	0,5064	0,4268
2009	0,4518	0,5168	0,3769	0,6219
2010	0,5231	0,5873	0,4492	0,4239
2011	0,4972	0,5576	0,4976	0,4407
Normalize Edilmiş Krediler + Finansal Kiralama / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler + Öz Kaynaklar				
2005	0,5009	0,5385	0,4630	0,4947
2006	0,5045	0,4740	0,5265	0,4936
2007	0,4791	0,4684	0,5022	0,5466
2008	0,4965	0,5044	0,4751	0,5228
2009	0,4734	0,4722	0,4456	0,5953
2010	0,4828	0,5138	0,4680	0,5328
2011	0,4814	0,5029	0,4956	0,5194
Normalize Edilmiş Net Ücret ve Komisyon Gelirleri / Toplam Aktifler				
2005	0,3299	0,7316	0,3770	0,4623
2006	0,2778	0,8445	0,2741	0,3667
2007	0,3166	0,8130	0,3909	0,2932
2008	0,3349	0,8420	0,2911	0,3068
2009	0,4491	0,7449	0,2994	0,3921
2010	0,4650	0,7515	0,2912	0,3664
2011	0,2903	0,9227	0,1314	0,2169
Normalize Edilmiş Toplam Aktifler / Personel Sayısı				
2005	0,5984	0,4052	0,5154	0,4606
2006	0,5425	0,4462	0,5331	0,4716
2007	0,5706	0,4336	0,4938	0,4926
2008	0,5527	0,4441	0,5325	0,4623
2009	0,5684	0,4940	0,4838	0,4458
2010	0,5571	0,4943	0,4901	0,4529
2011	0,5138	0,4635	0,5609	0,4544

4.2.2. Normalize Edilen Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Ağırlıklandırılması

Kriterlerin ağırlıklarının belirlenmesinde bu konu ile ilgili yapılan benzeri çalışmalardan ve BDDK yeminli murakıplarının görüş ve önerilerinden yararlanılmıştır. Analizde kullanılacak etkinlik ve verimlilik kriterleri Tablo 6'daki gibi ağırlıklandırılmıştır.

Tablo 6: Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerine İlişkin Ağırlıklar

Etkinlik Kriterleri	Önem Puanı	Ağırlık Vektörü
Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama	9	0,20455
Krediler + Finansal Kiralama / Toplam Aktifler	7	0,15909
Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler	8	0,18182
Kâr Payı Gelirleri / Kâr Payı Giderleri	6	0,13636
Öz Kaynaklar / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı	7	0,15909
Kâr Payı Gelirleri / Öz Kaynaklar	7	0,15909
Toplam	44	1,0000
Verimlilik Kriterleri	Önem Puanı	Ağırlık Vektörü
Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler	9	0,19565
Dönem Net Kârı / Öz Kaynaklar	9	0,19565
Krediler + Finansal Kiralama / Şube Sayısı	6	0,13043
Krediler + Finansal Kiralama / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler + Öz Kaynaklar	8	0,17392
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri / Toplam Aktifler	8	0,17392
Toplam Aktifler / Personel Sayısı	6	0,13043
Toplam	46	1,0000

Normalize karar matrisinin oluşturulmasından sonra, karar matrisindeki her bir değer, kendi kriterinin ağırlığı ile çarpılarak, ağırlıklandırılmış normalize karar matrisleri elde edilmiştir.

4.2.3. Ağırlıklandırılmış Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Pozitif ve Negatif İdeal Çözümlemesi

Ağırlıklandırılmış normalize karar matrisinin elde edilmesinden sonra ise, ağırlıklı normalizasyon matrisi kullanılarak pozitif ve negatif ideal çözümler belirlenmiştir. Her bir kriterin pozitif ideal çözümü için, her kriterin en yüksek değeri alınırken, negatif ideal çözüm için ise her kriterin en küçük değeri alınmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, kriterlerin belirleyeceği ideal noktaya olan uzaklıkların alternatifler ile doğru orantılı ya da ters orantılı olup olmadığıdır (Alpay, 2010: 100). Bu çalışmada, etkinlik kriterleri içerisinde Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama ile Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler kriterlerinin değerleri negatif olarak analize dâhil edilmiştir. Çünkü bu kriterler fonksiyonları itibarıyla analize ters orantılı olarak etki edecek oranlardır. Bu kriterlerin analize pozitif olarak dâhil edilmesi hatalı sonuçların oluşmasına ve yanlış değerlendirmelere neden olabilecektir.

Pozitif ideal çözüm, ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisinin en iyi performans değerlerinden oluşurken, negatif ideal çözüm en kötü değerlerinden oluşmaktadır. TOPSIS yönteminde ideal çözüm için gerekli olan yakınlık bulunurken hem pozitif ideal çözüme uzaklık, hem de negatif ideal çözüme uzaklık birlikte değerlendirilir. Sonuçta yapılacak tercih sıralaması, uzaklıkların karşılaştırılması sonucu elde edilir (Gökalp, 2009: 78).

Çalışmada 2005 – 2011 döneminde katılım bankalarının etkinliklerinin ölçülmesinde kullanılacak olan maksimum ve minimum noktaları hesaplanarak aşağıda verilmiştir.

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2005 yılı;

$$E^* = \{-0,0484, 0,0833, -0,0656, 0,0731, 0,0834, 0,0994\}$$

$$E^- = \{-0,1395, 0,0756, -0,1090, 0,0630, 0,0728, 0,0595\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2006 yılı;

$$E^* = \{-0,0502, 0,0851, -0,0849, 0,0797, 0,0888, 0,0891\}$$

$$E^- = \{-0,1364, 0,0737, -0,0967, 0,0615, 0,0740, 0,0592\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2007 yılı;

$$E^* = \{-0,0429, 0,0843, -0,0798, 0,0731, 0,1020, 0,0930\}$$

$$E^- = \{-0,1460, 0,0735, -0,0990, 0,0642, 0,0691, 0,0602\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2008 yılı;

$$E^* = \{-0,0688, 0,0810, -0,0734, 0,0694, 0,0899, 0,0859\}$$

$$E^- = \{-0,1248, 0,0769, -0,1073, 0,0669, 0,0656, 0,0730\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2009 yılı;

$$E^* = \{-0,0703, 0,0889, -0,0765, 0,0719, 0,0882, 0,0888\}$$

$$E^- = \{-0,1340, 0,0733, -0,1034, 0,0645, 0,0747, 0,0700\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2010 yılı;

$$E^* = \{-0,0881, 0,0805, -0,0730, 0,0753, 0,0876, 0,0962\}$$

$$E^- = \{-0,1214, 0,0777, -0,1002, 0,0621, 0,0690, 0,0684\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2011 yılı;

$$E^* = \{-0,0687, 0,0838, -0,0763, 0,0730, 0,0902, 0,0912\}$$

$$E^- = \{-0,1557, 0,0753, -0,1012, 0,0639, 0,0706, 0,0678\}$$

Çalışmada 2005 – 2011 döneminde katılım bankalarının verimliliklerinin ölçülmesinde kullanılacak olan maksimum ve minimum noktalar hesaplanarak aşağıda verilmiştir.

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2005 yılı;

$$V^* = \{0,1382, 0,1151, 0,0802, 0,0937, 0,1272, 0,0780\}$$

$$V^- = \{0,0476, 0,0531, 0,0503, 0,0805, 0,0574, 0,0529\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2006 yılı;

$$V^* = \{0,1389, 0,1246, 0,0713, 0,0916, 0,1469, 0,0708\}$$

$$V^- = \{0,0362, 0,0556, 0,0555, 0,0824, 0,0477, 0,0582\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2007 yılı;

$$V^* = \{0,1380, 0,1191, 0,0700, 0,0951, 0,1414, 0,0744\}$$

$$V^- = \{0,0739, 0,0701, 0,0616, 0,0815, 0,0510, 0,0566\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2008 yılı;

$$V^* = \{0,1186, 0,1194, 0,0762, 0,0909, 0,1464, 0,0721\}$$

$$V^- = \{0,0745, 0,0849, 0,0557, 0,0826, 0,0506, 0,0579\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2009 yılı;

$$V^* = \{0,1245, 0,1077, 0,0811, 0,1035, 0,1296, 0,0741\}$$

$$V^- = \{0,0776, 0,0904, 0,0492, 0,0775, 0,0521, 0,0581\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2010 yılı;

$$V^* = \{0,1065, 0,1095, 0,0766, 0,0927, 0,1307, 0,0727\}$$

$$V^- = \{0,0889, 0,0885, 0,0553, 0,0814, 0,0506, 0,0591\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2011 yılı;

$$V^* = \{0,1149, 0,1090, 0,0727, 0,0903, 0,1605, 0,0732\}$$

$$V^- = \{0,0842, 0,0734, 0,0575, 0,0837, 0,0228, 0,0593\}$$

4.2.4. Ağırlıklandırılmış Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Maksimum ve Minimum İdeal Noktaya Uzaklıkları

TOPSIS yönteminin ana mantığı maksimum ve minimum ideal noktanın tanımlanmasıdır. Maksimum ideal nokta fayda kriterini maksimize eden ve maliyet kriterini minimize eden çözümdür. Minimum ideal nokta ise fayda kriterini minimize eden ve maliyet kriterini maksimize eden çözümdür. Kısaca maksimum ideal nokta ulaşılabilecek en iyi değerleri, minimum ideal nokta ise ulaşılabilecek en kötü değerleri içermektedir. Etkinlik ve verimlilik skorlarına ulaşabilmek için öncelikle, TOPSIS yöntemi ile tüm alternatiflerin maksimum ve minimum ideal noktaya uzaklıkları hesaplanır (Gökalp, 2009: 84–85).

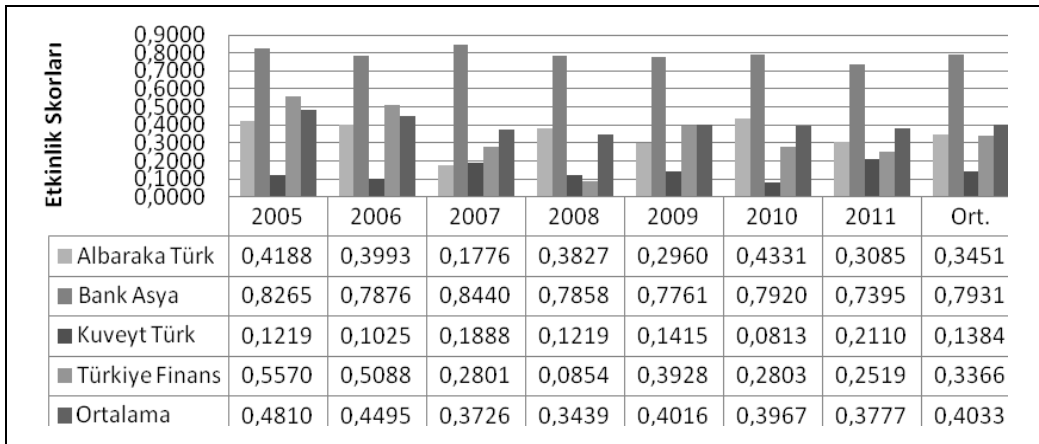
Katılım bankalarının etkinlik ve verimlilik skorlarına ulaşmak için elde edilen maksimum ve minimum noktaların ideal noktaya olan uzaklıkları değerleri hesaplanarak Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Yıllar İtibariyle Karar Vericilerin Maksimum Minimum Noktaya Uzaklıkları

Yıllar	Maksimum Minimum Uzaklık	Albaraka Türk		Bank Asya		Kuveyt Türk		Türkiye Finans	
		Etkinlik	Verimlilik	Etkinlik	Verimlilik	Etkinlik	Verimlilik	Etkinlik	Verimlilik
2005	S*	0,0362	0,0932	0,0891	0,0276	0,1001	0,1291	0,0365	0,0688
	S+	0,0948	0,0671	0,0283	0,1314	0,0448	0,0179	0,0825	0,0865
2006	S*	0,0264	0,1131	0,0773	0,0397	0,0894	0,1587	0,0345	0,0931
	S+	0,0900	0,0752	0,0295	0,1473	0,0341	0,0181	0,0631	0,0965
2007	S*	0,0360	0,1114	0,1114	0,0224	0,0849	0,1045	0,0399	0,1106
	S+	0,1088	0,0241	0,0188	0,1215	0,0413	0,0243	0,0885	0,0430
2008	S*	0,0153	0,0897	0,0711	0,0294	0,0547	0,1118	0,0241	0,1098
	S+	0,0653	0,0556	0,0032	0,1080	0,0366	0,0155	0,0495	0,0102
2009	S*	0,0201	0,0775	0,0582	0,0272	0,0676	0,0954	0,0202	0,0727
	S+	0,0630	0,0326	0,0198	0,0943	0,0295	0,0157	0,0685	0,0470
2010	S*	0,0293	0,0542	0,0533	0,0221	0,0316	0,0868	0,0289	0,0720
	S+	0,0401	0,0414	0,0060	0,0843	0,0399	0,0077	0,0404	0,0280
2011	S*	0,0298	0,1114	0,0950	0,0488	0,0141	0,1408	0,0267	0,1250
	S+	0,0796	0,0497	0,0101	0,1385	0,0939	0,0376	0,0778	0,0421

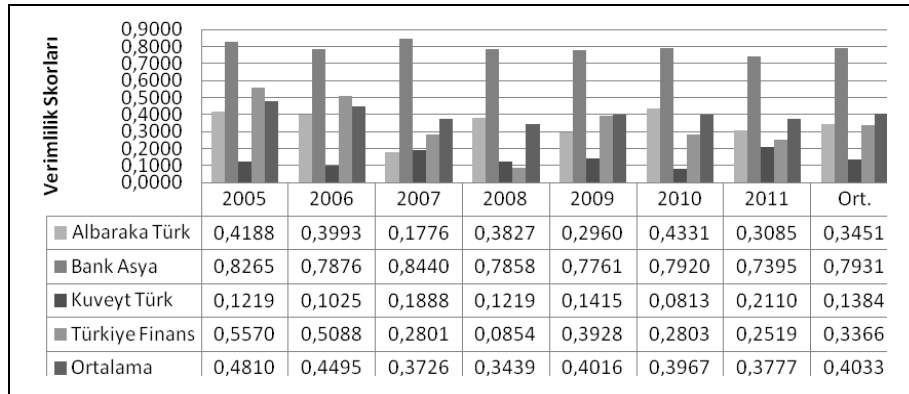
Katılım Bankalarının 2005–2011 döneminde ölçülen etkinlik skorları Grafik 3’de verilmiştir. Grafik incelendiğinde, Albaraka Türk’ün 2009 yılına kadar en etkin katılım bankası olduğu görülmektedir. 2009’dan sonra bankanın etkinliğinde gözle görülür bir düşüş yaşanmış ancak 2011 de tekrar yükselişe geçtiği görülmektedir. Türkiye Finans’ın 2005–2011 sürecinde istikrarlı bir grafik çizdiği gözlemlenmektedir. Kuveyt Türk Katılım Bankası seçilen kriterlere göre 2005–2010 döneminde etkisiz görünmekle beraber 2011 yılında ilk defa çıkardığı ve ihraç ettiği 350 milyon dolarlık sukuk enstrümanı ile etkinliğini arttırarak 2011 yılının en etkin katılım bankası olmuştur. Asya Katılım Bankası en verimli banka olmasına karşın etkinlik konusunda aynı başarıyı gösterememiştir. Katılım bankalarında ortalama etkinlik 2011 yılında en yüksek, 2006 yılında ise en düşük düzeyde gerçekleşmiştir.

Grafik 3: Katılım Bankalarının 2005–2011 Yılları Arasında Ölçülen Etkinlik Skorları

Katılım Bankalarının 2005–2011 yılları arasında ölçülen verimlilik skorları ise Grafik 4’de sunulmuştur. Grafik 4. incelendiğinde, 2005–2011 döneminde seçilen verimlilik kriterlerine göre en verimli bankanın Asya Katılım Bankası olduğu görülmektedir. Kuveyt Türk Katılım Bankası ise seçilen kriterlere göre tüm yıllarda en verimsiz banka olarak dikkat çekmektedir. Bu sonuca bakılarak bankanın kaynaklarını verimli kullanamadığı söylenebilir. Albaraka Türk ve Türkiye Finans Katılım Bankalarında inişli çıkışlı bir verimlilik skoru gözlemlenmektedir. Bu duruma göre, bahsi geçen bankaların küresel krizin etkisinde kalarak verimli çalışmadığı söylenebilir. İncelenen dönem içerisinde katılım bankalarının ortalama olarak en verimli olduğu yıl 2005 yılı olarak görülmektedir.

Grafik 4: Katılım Bankalarının 2005–2011 Yılları Arasında Ölçülen Verimlilik Skorları

Çalışmada kriter olarak bankacılık sektöründe kullanılan en önemli kriterler baz alınmış ve yöntem olarak da nicel ve nitel kriterleri birlikte değerlendirerek çözüme kavuşturan etkin matematiksel yöntemlerden biri olan TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Fakat şu noktanın altını çizmekte yarar vardır; yöntem kullanıcısına bazı aşamalarda subjektif karar verme imkanı sağlamaktadır. Kullanılan kriterler ve bu kriterlere ait ağırlıklar subjektif olarak belirlenmektedir. Bu ağırlıklar ve kriterler göreceli olarak değiştirilebilmektedir. Bu yüzden de farklı kriterler, farklı dönem ve farklı analiz yöntemleri ile farklı sonuçlar elde etmek olasıdır. Bu çalışmada analize konu edilen oranlar ağırlıklandırılırken subjektif hareket edilmiştir.

5. Sonuç

Faizsiz bankacılık Dünya’da 50, Türkiye’de ise 30 yıllık bir geçmişe sahip olan yeni bir olgudur. Bugüne kadar faizsiz bankacılık, çift haneli yıllık ortalama büyüme oranlarına ulaşarak, çok hızlı bir büyüme ve ivme yakalamıştır. 1960’larda büyüklüğü sadece birkaç yüz bin dolar olan faizsiz bankacılığın büyüklüğü, büyük bir artış göstererek milyarlarca dolara ulaşmıştır. Bugün artık, faizsiz bankacılık göz ardı edilebilir veya geçici bir olgu değil, ürettiği alternatif finansal araçlar ile daima genişleme ve büyüme yönünde işaretler veren önemli bir yapı haline gelmiştir.

Faizsiz bankacılık günümüzde en hızlı büyüyen sektörlerden biri durumundadır. Her sektör için olduğu kadar etkinlik ve verimlilik, faizsiz bankacılık sektörü için de çok önemli bir kavramdır. Katılım Bankaları etkin ve verimli çalışmak için, öncelikle sektörü ve rekabet ettikleri bankaların performanslarını iyi analiz etmeli, referans almaları gereken bankaları dikkatle incelemelidir. Elde edilen sonuçların hangi girdiyle elde edildiğini ve diğer bankalar arasında etkinlik ve verimlilik açısından hangi durumda olduklarını görmek açısından etkinlik ve verimlilik analizleri çok önemlidir.

Birden fazla karar vericinin yer aldığı, çok sayıda kriterin ve pek çok alternatifin olduğu durumlarda etkinlik ve verimliliği ölçmek zorlaşmaktadır. Buna rağmen, yıllar boyu süren çalışmalar neticesinde, firma ve kurumların etkinlik ve verimliliklerinin ölçülmesi amacıyla, bugüne kadar pek çok bilimsel yöntem geliştirilmiştir. Bu ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden biri de, alternatif karar vericilerin bulunduğu bir durumda, çeşitli kriterlerin ağırlıklandırılmasıyla oluşturulan veriler ile alternatifleri en iyiden en kötüye doğru sıralayan TOPSIS'dir. Çalışmada bu yöntemden faydalanılarak Türkiye'de çok yeni olan faizsiz bankacılığın etkinlik ve verimlilikleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada katılım bankalarının, bu adı aldıkları 2005 yılından 2011 yılına kadar olan dönemde, etkinlik ve verimlilikleri ölçülmeye çalışılmıştır. Yapılan analiz neticesinde verimlilik ve etkinliğin farklı kavramlar olduğu ve çalışılan her dönem için en verimli skora sahip olan Asya Katılım Bankası'nın aynı yıllara ait etkinlik skorlarında farklı sıralarda yer aldığı görülmüştür. Çalışmada ortaya çıkan diğer bir sonuç ise Dünya'da uygulamaları olan faizsiz bankacılık enstrümanlarından biri olan sukuk, uygulamaya koyulduktan sonra Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın etkinlik ve verimliliğinde gözle görülür bir artışın meydana geldiği ve hatta bu yeniliğin 2011 sonu itibarıyla Kuveyt Türk Katılım Bankası'nı en verimli banka sıralamasına taşıdığı gözlemlenmiştir. Bu sonuç da gösteriyor ki dünyada uygulanan ancak ülkemizde gerek mevzuat, gerekse banka yönetimlerinin tercihleri dolayısıyla uygulanmayan bu ürünlerin, ülkede uygulanmasıyla, uygulayan bankaya, katılım bankacılığı sektörüne ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Şunu belirtmek gerekir ki seçilen analiz yöntemi olan TOPSIS, uygulayıcısına bazı noktalarda sübjektif kararlar alma imkânı tanımaktadır. Seçilen kriterler ve bu kriterlere verilen ağırlıklar uzman görüşlerine dayanarak kullanılan bankacılık için en önemli olan oranlar olmakla beraber sübjektif niteliklidir. Dolayısıyla farklı kriter ve farklı ağırlıklar ile yapılan ölçümlerde farklı sonuçlar çıkabilmektedir.

Kaynaklar

- Akgüç, Ö. (1987). 100 soruda bankacılık. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Albaraka Türk Katılım Bankası Bağımsız Denetim Raporu, (2011). Hata! Köprü başvurusu geçerli değil. (Erişim Tarihi, 3 Ocak 2012).
- Alpay, M. (2010). Kredi değerliliğinin ölçülmesinde TOPSIS yöntemi ve bir uygulama. Dokuz Eylül Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Anwar, M. (2003). Islamicity banking of banking and modes of islamic banking, International Islamic University, Malaysia. http://psasir.upm.edu.my/1073/1/HG_3300.6_A6_M952.pdf (Erişim Tarihi, 6 Ocak 2012).
- Asya Katılım Bankası Bağımsız Denetim Raporu, (2011). Hata! Köprü başvurusu geçerli değil. (Erişim Tarihi, 3 Ocak 2012).
- Batchelor, V.B. (2005). A comparable cross-system bank productivity measure: empirical evidence from the Malaysian dual banking system. Edit Cowan University, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Avustralya.
- Battal, A. (2004). Sorularla banka hukuku. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Bozdağ, N., Altan, Ş., & Atan, M. (2001). Toplam etkinlik ölçümü: Data envelopment analysis (veri zarflama analizi) ve bankacılık sektöründe bir uygulama, V. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, Çukurova Üniversitesi, 20–22 Eylül, Adana.
- Chen, C.T. (2000). Extensions of the TOPSIS for group decision-making under fuzzy environment. *Fuzzy Sets and Systems*, 114(2), 1–9.
- Chen, S.J., Hwang, C.L., & Hwang, F.P. (1992). *Fuzzy Multiple Attribute Decision Making: Methods and Applications*. 1 edition, *Lecturer Notes in Economics and Mathematical System*, Springer, Verlag.
- Cheng, E.W.L., Li, H., & Ho, D.C.K. (2002). Analytic Hierarchy Process (AHP): a defective tool when used improperly. *Measuring Business Excellence*, 6(4), 33–37.
- Cingi, S., & Tarım, A. (2000). Türk banka sisteminde performans ölçümü DEA Malmquist TFF endeksi uygulaması. *TBB, Araştırma Tebliğleri Dizisi, Sayı: 2000–01*.
- Demireli, E. (2010). TOPSIS çok kriterli karar verme sistemi: Türkiye’deki kamu bankaları üzerine Bir uygulama. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1), 101–112.
- Dönek, E., & Özdemir, A.İ. (2000). Türk ticari bankalarının performans değerlendirilmesi. *Verimlilik Dergisi*, 2000(3), 93–112.
- Eleren, A., & Ersoy, M. (2007). Mermer blok kesim yöntemlerinin bulanık TOPSIS yöntemiyle değerlendirilmesi. *Madencilik*, 46(3), 9–22.
- El Gamal, M.A., & İnanoğlu, H. (2004). Islamic banking in turkey: boon or bane for the financial sector. *Proceedings of the Fifth Harvard University Forum on Islamic Finance*, Cambridge: Center for Middle East Studies, Harvard University, 7-20.
- Ertuğrul, İ., & Karakaşoğlu, N. (2007). Bulanık AHP ve TOPSIS yöntemleri ile işletmelerin performanslarının ölçülmesi: Çimento sektöründe uygulama. 27. Yöneyem Araştırması ve Endüstri Mühendisliği Ulusal Kongresi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 3–5 Temmuz, İzmir.
- Gökalp, F. (2010). Perakende sektöründe performans ölçümü: Türkiye üzerine bir model denemesi. *Ege Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi*, İzmir.
- Günel, M. (2007). *Para, banka ve finansal sistem*. Ankara: Yeni Dönem Yayınları.
- Hamim, M., Naziruddin, A., & Syed, H. (2006). Efficiency of Islamic banking in Malaysia: a stochastic frontier approach. *Journal of Economic Cooperation*, 27(2), 37-70.
- Hassan, M.K., & Hussein, K.A. (2003). Static and dynamic efficiency in the Sudanese banking system. *Review of Islamic Economics*, 14, 5-48.
- Hussein, K.A. (2003). Operational efficiency in Islamic banking: the Sudanese experience. http://www.geocities.ws/financeandbankingnet/articles/english/Operational_Efficiency_IB_SudanExperience.pdf (Erişim Tarihi, 6 Mayıs 2012).
- Hwang, C.L., & Yoon, K. (1981). *Multiple attribute decisions making: methods and applications: a state of-the-art-survey*. *Lecture Notes in Economics and Mathematical System*, Springer, Verlag.
- Islamic Research & Training Institute (2007). Islamic financial services industry development ten-year framework and strategies. http://www.ifsb.org/docs/10_yr_framework.pdf (Erişim Tarihi, 6 Mayıs 2012).
- Iqbal, M. (2001). Islamic and conventional banking in the nineties: a comparative study. *Islamic Research and Training Institute, Islamic Economic Studies*, 8(2), 1-28.

- Iqbal, M., & Molyneux, P. (2005). *Thirty years of Islamic banking: history, performance and prospects*. London: Palgrave Macmillan.
- Kaya, İ., Kılınç, M.S., & Çevikcan, E. (2007). Makine ve teçhizat seçim probleminde bulanık karar verme süreci. *Mühendis ve Makine*, 49(576), 8–14.
- Kaya, Y.T., & Doğan, E. (2005). Dezenflasyon sürecinde Türk bankacılık sektöründe etkinliğin gelişimi. *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ARD Çalışma Raporları 2005/10*, Ankara.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası Bağımsız Denetim Raporu, (2011). Hata! Köprü başvurusu geçerli değil., (Erişim Tarihi, 3 Ocak 2012).
- Osman İ.H., Hitti A., & Al-Ayoubi, B. (2008). Data envelopment analysis: a tool for monitoring the relative efficiency of Lebanese bank. *European and Mediterranean Conference on Information Systems 2008 (EMCIS 2008)*, Late Breaking Paper, May 25-26, Dubai.
- Özer, A., Öztürk, M., & Kaya, A. (2010). İşletmelerde etkinlik ve performans ölçmede VZA, kümeleme ve TOPSIS analizlerinin kullanımı: İMKB işletmeleri üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 233–260.
- Samad, A. (1999). Comparative efficiency of the Islamic bank vis-a-vis conventional banks in Malaysia. *IJUM Journal of Economics and Management*, 7(1), 1-27.
- Sufian, F. (2007). The efficiency of Islamic banking industry: a non-parametric analysis with non-discretionary input variable. *Islamic Economic Studies*, 14(1- 2), 53-87.
- Sufian, F., A M Noor, M., & Abdul Majid, M.Z. (2008). The efficiency of Islamic banks: empirical evidence from the MENA and Asian countries Islamic banking sectors. *The Middle East Business and Economic Review*, 20(1), 1-19.
- TKBB, (2010). *Türkiye Katılım Bankaları Birliği Dergisi*, sayfa. 28–33.
- Türkiye Finans Katılım Bankası Bağımsız Denetim Raporu, (2011). Hata! Köprü başvurusu geçerli değil. (Erişim, 3 Ocak 2012).
- Ustasüleyman, T. (2009). Bankacılık Sektöründe Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: AHS-TOPSIS yöntemi. *Bankacılar Dergisi*, 69(2), 33–44.
- Viverita, Brown, K., & Skully, M. (2007). Efficiency analysis of Islamic banks in Africa, Asia and the Middle East. *Review of Islamic Economics*, 11(2), 5016.
- Yılmaz Türkmen, S., & Çağıl, G. (2012). İMKB'ye kote bilişim sektörü şirketlerinin finansal performanslarının TOPSIS yöntemi ile değerlendirilmesi. *Maliye Finans Yazıları*, 26(95), 59–78.
- Yolalan, R. (2001). Bankacılıkta Verimlilik Konferansı Açılış Konuşması. http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/Bankacilikta_Verimlilik.pdf (Erişim Tarihi, 6 Mayıs 2012).
- Yurdakul, M., & İç, Y. T. (2003). Türk otomotiv firmalarının performans ölçümü ve analizine yönelik TOPSIS yöntemini kullanarak bir örnek çalışma. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 18(1), 1–18.